

Teatrul ca oglindă a societății

Teatrul ca Rezistență este o inițiativă a Timișoara 2021-Capitala culturală Europeană și a a partenerilor noștri Asociația Română pentru Promovarea Artelor Spectacolului – ARPAS (București) și Auăleu (Timișoara), care lucrează în strânsă asociere cu instituțiile teatrale majore ale orașului.

Timișoara este marcată de rolul ei în Revoluția din 1989. Curajul arătat în timpul acelei perioade intense care a costat multe vieți subliniază rezistența oamenilor decizi să se schimbe, în ciuda riscurilor. Orașul a generat de unul singur o energie care a generat schimbarea, redefinind România de azi.

Ce rol au jucat teatrele în inițierea acestei schimbări? Cum a fost reflectată rezistența democratică în acțiunile și repertoriile teatrelor, atâta înainte, cât și după Revoluție?

Acestea sunt întrebări importante pentru a putea lua pulsul atât al trecutului cât și al viitorului peisaj cultural.

Teatrul ca Rezistență este un proiect integrat în Stația REFLEXIONS și o parte esențială din încercarea noastră de a face o legătură între cercetarea istorică și cultura contemporană. Europa are nevoie și ea să-și înțeleagă trecutul. Timișoara a jucat un rol uriaș în valul care a transformat acest continent pentru totdeauna.

Așadar, bazându-ne pe competența partenerilor noștri, să înțelegem mai bine felul în care creatorii de teatru au participat – sau nu – la destinul orașului nostru, al țării și al Europei. Numai înțelegând trecutul putem construi viitorul.

Theater as a Mirror for Society

“Theatre as Resistance” is an initiative of Timișoara 2021 - European Capital of Culture, together with our trusted partners Asociația Română pentru Promovarea Artelor Spectacolului - ARPAS (Bucharest) and Auăleu (Timișoara). They work in close association with the major theatre institutions in the city.

Timișoara is marked by our city's role in the Revolution of 1989. The courage shown during an intense period that cost many lives, underlines the resilience of people committed to change, despite the risks. The city stood alone and delivered the energy that sparked the change, re-defining Romania today.

What role did the theatres play in igniting this change? How was democratic resistance mirrored in the actions and repertory, both before and after the Revolution? These are important questions to take the pulse of both the past and future cultural landscape.

“Theatre as Resistance” is an integrated project in the Station REFLEXIONS and an essential part in our attempt to link historical research to contemporary culture. Europe needs also to understand its past. Timișoara played a huge role in the wave that transformed the continent forever.

Proiect realizat cu sprijinul Primăriei Municipiului Timișoara și al Consiliului Local, prin intermediul programului cultural prioritar “Timișoara. Capitală Europeană a Culturii 2021”, parte a Programului Cultural TM2021 al anului 2018.

Anunț Dramatic

Stimați prieteni, onorat public, dragi cetățeni, colectivul operațiunii „Teatrul ca Rezistență”, care își propune să documenteze activitatea teatrală a orașului Timișoara din intervalul anilor 60-90 în raport cu cetățenii urbei, a început campania de colectare a materialelor de interes. Astfel încât vă rugăm arzător ca în cazul în care posedați afișe de teatru, caiete-program, bilete, invitații, pliante, reviste, fotografii, felurite materiale publicitare, bilețele, povești sau simple amintiri, a le preda de urgență cu titlu de împrumut colectivului mai sus amintit.

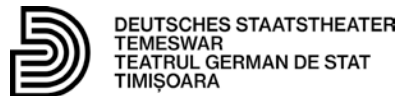
Vă așteptăm cu ele la sediul Muzeului Consumatorului Comunist, Strada Arhitect Laszlo Szekely 1, Timișoara. Aceste materiale odată colectate vor fi arhivate & date spre publicare (împreună cu poveștile ce le însoțesc) spre folosul obștesc, după care se vor întoarce la proprietari.

Nota bene

Nu vă prefăceți cum că nu ați poseda asemenea lucruri. Cotrobăiți, răscoliiți, săpați cu atenție sporită prin sertarele cu amintiri, cutii de zestre, poduri, biciuri sau pe sub borcanele din șpauri.

COMORILE SUNT ACOLO!
Cu deosebită considerațiune,
Colectivul “Teatrul ca Rezistență”

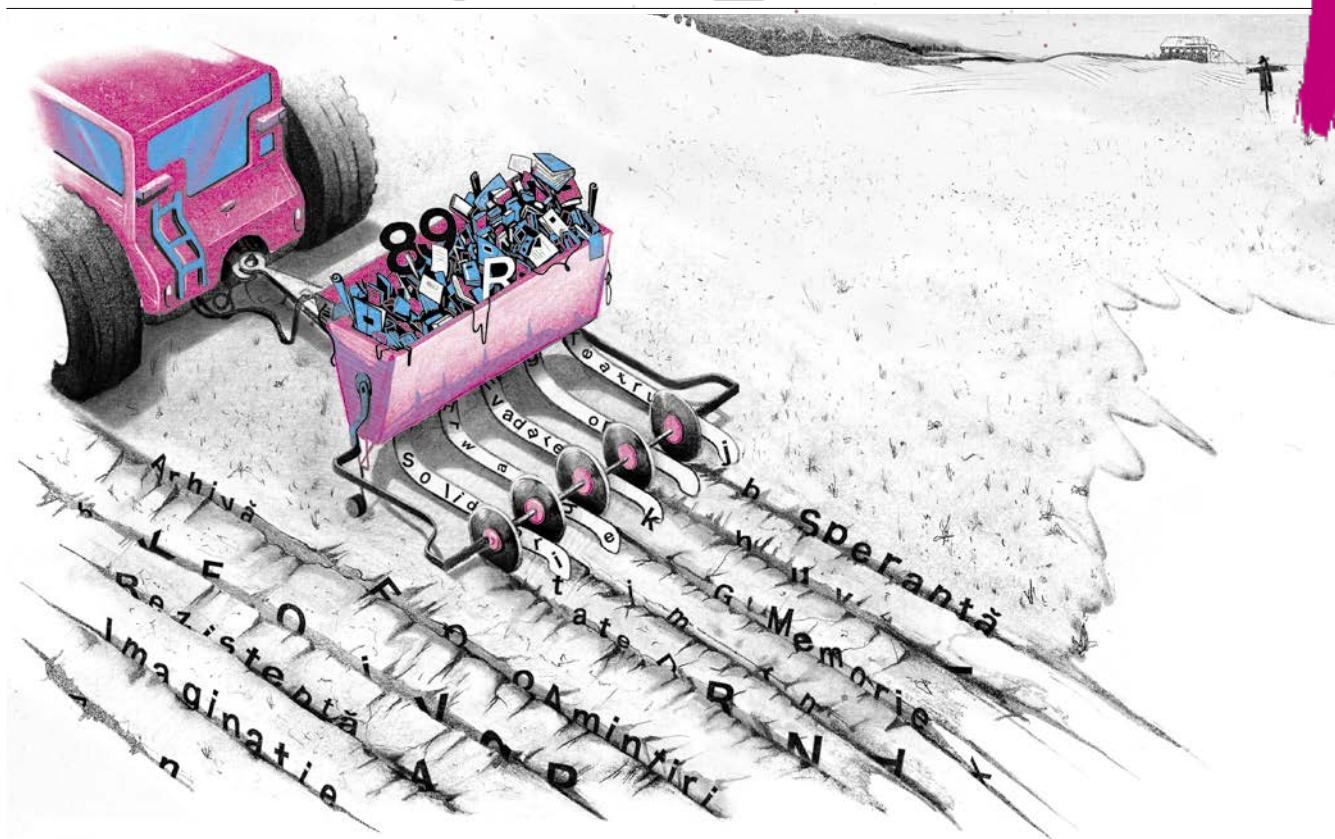
2018 Nr.0 Pilot

RO • DE • HU • EN

f / Theater-as-Resistance

TEATRUL CA REZISTENȚĂ

2018 Argument pentru o privire înspre trecut.

O cale de a ieși din acest ritm sufocant era cultura: cărțile, muzica, teatrul. De unde și concluzia/presupunerea/afirmația că românii ar fi practicat în timpul comunismului ceva numit "rezistență prin cultură". Oare așa a fost?

1967 Lelu Bihoi: Tiganiada a făcut mare boom în epocă.

Cu „Țiganiada” este o întreagă istorie. Acesta este un spectacol făcut la Thespis după Ion Budai-Deleanu cu formația „Phoenix”. Foarte multe din textele formației Phoenix au pregătit Revoluția din 1989.

1962 Pe drumul culturii:

Se încurajează vizionarea unor spectacole de teatru, operă, operetă: unele femei vor să vadă împreună „Mama”, „Poveste din Irkuțk” sau „Tînăra Gardă”, altele vor să asculte opereta „Vînt de libertate” sau să vadă un film bun.

2018

Argument

de Cristina Modreanu

Aveam doar 15 ani când a venit Revoluția, dar îmi amintesc viața din comunism ca fiind foarte gri și lipsită de speranță. Din tot ce am citit și am aflat de la cei care au avut ghinionul să trăiască mult mai mult în acel regim am înțeles că oamenii se simțeau lipsiți de orizont, iar viața lor cotidiană curgea monoton și egal. O cale de a ieși din acest ritm sufocant era cultura: cărțile, muzica, teatrul. De unde și concluzia/presupunerea/afirmația că românii ar fi practicat în timpul comunismului ceva numit "rezistența prin cultură". Oare așa a fost?

Proiectul **Teatrul ca rezistență** s-a născut din dorința generației noastre, prima care a crescut în libertate, de a înțelege mai bine ce rol a jucat cultura, teatrul în particular, în viața cotidiană a oamenilor, în timpul regimului comunist. Intenționăm să facem interviuri, să strângem mărturii ale unor spectatori obișnuiți, ca dvs. cel/cea care citiți acest rânduri acum, să colectăm materiale și obiecte vechi legate de teatru – afișe, caiete program, fotografii, scrisori, reviste, etc – dar și mărturii directe, subiective, de la cei pentru care cultura a fost un mijloc de salvare. În cei aproape 30 de ani de după Revoluția din 1989, care a început la Timișoara, chiar în balconul clădirii care adăpostește Opera, Teatrul Național, Teatrul Maghiar și Teatrul German de Stat, și cum poate această artă rezista noului regim consumerist.

Prin intermediul acestui fanzin vă vom ține la curent în perioada 2018-2021 cu descoperirile pe care le vom face în arhivele acestor teatre, în arhive personale, precum și în cele ale Teatrului studentesc Thespis, Teatrului pentru copii și tineret Merlin și Teatrului independent Aăuleu. E calea cea mai directă de a comunica cu dvs.

Dacă vreți să ne ajutați în această cercetare, o puteți face aducându-ne materiale legate de teatru la sediul Aăuleu (Strada Arhitect Laszlo Szekely 1, Timișoara) și/sau scriindu-ne pe pagina de Facebook a proiectului despre o întâmplare pe care ați trăit-o oricând din 1960 și până în prezent și care are legătură cu teatrul.

DE Theater als Widerstand

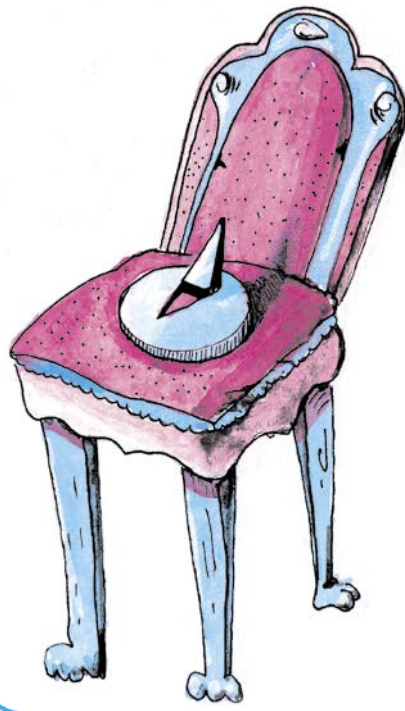
Das Projekt Theater als Widerstand ist aus dem Wunsch unserer Generation geboren, die Erste die in Freiheit aufgewachsen ist, besser zu verstehen welche Rolle die Kultur, im Besonderen das Theater, im alltäglichen Leben der Menschen, während des Kommunismusregimes gespielt hat. Wir beabsichtigen Interviews zu machen, Zeugnisse von gewöhnlichen Zuschauern zu sammeln, wie Sie, der/die diese Zeilen jetzt lesen, alte Materialien und Gegenstände bezüglich des Theaters anzusammeln – Aushänge, Programmhefte, Photos, Briefe, Zeitschriften usw – aber auch direkte, subjektive Aussagen von denen für welche die Kultur ein Rettungsmittel war.

Wenn ihr uns in dieser Nachforschung helfen wollt, dann könnt ihr das machen indem ihr uns Materialien hinsichtlich des Theaters beim Sitz von Auăleu bringt (Laszlo Szekely Straße 1, Temeswar) und/oder indem ihr uns auf der Facebook Seite des Projekts über ein Erlebnis, welches ihr wann auch immer ab 1960 bis jetzt erlebt habt und welche etwas mit dem Theater zu tun hat, schreibt.

HU Színház, mint ellenállás

15 éves voltam csak, amikor kitört a forradalom, mégis szürkének és kilátástalannak emlékszem vissza a kommunizmus beli életre. Egy remek menekülési lehetőség ebből a fullasztó ritmusból, a kultúra volt: könyvek, zene és a színház. Innen is a következtetés/feltételezés/kijelentés, hogy a románok a kommunizmus ideje alatt egy úgynevezett "ellenállást a kultúrán át" műveltek . Így volt-e valóban?

A Színház, mint ellenállás projekt a mi generációnk kívánságából született, mi, elsők, akik szabadnak nevelkedtünk, azzal a kívánsággal, hogy érthetőbb legyen, milyen szerepet játszott a nap mint napi életben a kultúra, szorosabb értelemben a színház, a kommunizmus ideje alatt. Szándékszunk interjúkat készíteni,

átla-
g o s
nézők, mint
az önök vallomásait
gyűjteni, akik épp most
ezeket a sorokat olvassák, régi
tárgyakat és anyagokat toborozni-
színházi plakátokat, programfüzeteket,
fényképeket, leveleket, folyóiratokat, stb.

-igen, közvetlen és őszinte vallomásokat, azoktól a
személyektől, akiknek a kultúra volt a menedék.

Ha ebben a keresésben segítségünkre szeretnének
lenni, megtehetik adományozás által. Anyagokat, tár-
gyakat várjuk az Auăleu színház székhelyére (Székely
László utca, 1, Temesvár), és/vagy a Facebook oldalunk-
ra kattintva, az 1960 -as évek kezdetétől, mostanáig
történt színházzal kapcsolatos emlékeiket megosz-
thatják velünk.

EN Motivation: Theater as Resistance.

This is the pilot issue of a fanzine meant to inform
you about the progress of Theater as Resistance pro-
ject which aims to analyze - by means of a thorough
research in the archives of all the theaters in Timiso-
ara - what was the role of the theatre during the com-
munist regime. And what theater means for people in
Timișoara and Romanian society today, in the con-
sumerist era.

CRISTINA MODREANU curatoare & lider de proiect OVIDIU MIHAITA co-curator
CHRISTINE CIZMAS, IOANA GONTEA asistente de cercetare
LUCIAN POPOVICI grafica & ilustratii
BIANCA BOITAN-RUSU coordonator promovare

Traduceri: CHRISTINE CIZMAS, ARMAND IFTOSE, RETHY DORA, ALEXANDRA PASCU

1967

"Țiganiada, cu trupa rock Phoenix, a făcut un mare boom în epocă"

Interviu cu regizorul teatrului THESPIS, Diogene V. Bihoi, vara 1999.

Înregistrare, întrebări, descifrare – Aura Marin.

Fragment din volumul teatrul studențesc Thespis – istorii personale (1965-2015)

Să trecem la 1967: „Țiganiada” de Ion Budai-Deleanu...

Cu „Țiganiada” este o întreagă istorie. Acesta este un spectacol făcut după Ion Budai-Deleanu cu formația „Phoenix”. Este un spectacol la care am lucrat într-un fel de triumvirat regizoral: Dan Manolescu, Victor Cârțu și eu. Fiecare dintre noi având niște evoluții ulterioare total diferite: Dan Manolescu este profesor universitar la o Universitate de lângă New-York (SUA), Victor Cârțu este regizor în Germania la Karlsruhe la Zauberflöte Theater. Acuma... precedent exista, căci Victor Cârțu era unul dintre textierii Phoenix-ului, eu eram prieten cu Nicu Covaci și cu majoritatea membrilor trupei “Phoenix”. S-a realizat un fel de distribuție foarte ciudată, în care jucau membrii Phoenix-ului, care și cântau. Țin minte că G. Reiniger era Spitzli (unul din Turci), mai jucau Paul Șuvagău, Valeriu Sepi, Mișu Homeag (actual activist politic fugit din PDSR la PNL). Toți au niște traectorii foarte ciudate, mai ales că Valeriu Sepi la ora actuală este în Singapore. Paul Șuvagău este dentist, a fost în SUA, acum este în Germania...

Nu vreti să dați detalii? Bănuiesc că este un spectacol care v-a rămas...

Nu numai mie – întregii generații. A făcut mare boom în epocă.

Aș vrea să-mi povestești, dacă vă mai aduceți aminte, din procesul de creație a spectacolului.

Întâmplări au fost duim, pentru că se lucra, dincolo de “Phoenix” care erau cu nebuniile lor, cu o trupă de actori “nebuni”. Pe de altă parte, era și o chestie ciudată.

Fiecare dintre noi trei, realizatorii, lucram pe sectoare care se întâlneau din când în când, fiecăruia revenindu-i câte o felie. Cârțu, de exemplu, era la scenele mai delicate, mai lirice. Eu am lucrat cu ceea ce se numea “spectacolul de sală”, adică turcii năvăleau prin sală, îi prindeau pe țigani, prinderea lui Parpanghel, o mulțime de chestii de genul acesta. Era cu sârmă ghimpată prin sală... Nu știu dacă pregătirea acestui spectacol, cât ulterioarele deplasări au fost mai interesante. Spectacolul s-a susținut în toate centrele universitare din țară, știu că am început cu Craiova. Era un afiș foarte interesant, făcut din patru părți, ca să fie de format mare, dar “cârligul” afișului și spectacolului era participarea formației “Phoenix”. Când am ajuns la Craiova – acolo se juca într-un amfiteatru, cel al Agronomiei (Traian Vuia), care avea și etaj, care avea și 350-400 locuri. Ca să ajungi la acel amfiteatru treceai prin două curți interioare. La ora spectacolului, amfiteatrul era arhiplin, curțile interioare – arhipline, iar în fața Agronomiei mai erau încă vreo cinci-șase mii de oameni... O chestie cumplită!.. Atunci s-au scos difuzoare în curțile interioare. Ce să spun... Țștia nu realizau că “Phoenix”-ul joacă și teatru, că este o parte a spectacolului de teatru, fapt care pe olteni nu-i prea interesa. (...)

Apoi în București... Ne-am dus în București, iar Mircea Baniciu, care trebuia să cânte în spectacol cu o chitară și voce, a dispărut la nu mai știu ce mândră. Și m-am dus cu autocarul după el. L-am găsit, l-am adus și, pentru că eram îngrozitor de precipitați (căci spectacolul trebuia să înceapă!) și-a uitat chitara în autobuz! Am fugit în sală, ne-am pregătit, iar când să înceapă... „unde-i chitara?!” – „Chitara-i în autobuz!”

– „Unde-i autobuzul?!” – Autobuzul plecase să se alimenteze la nu mai știu ce benzinărie... și caută chitara!.. Am plecat iarăși, cu un taxi, pe la tot felul de prieteni ai lui Baniciu, despre care știam că au chitară. Deja trecuse ora de începere... Nu a existat loc unde să nu avem aventuri...

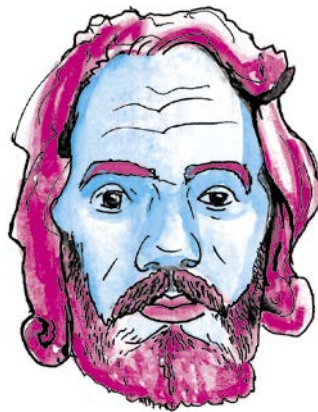
Nu v-a venit ideea să abandonați spectacolul?

Nu! Era și o sursă de câștig imensă. Pentru că oriunde mergeam, biletele erau vândute cu o

săptămână înaintea.

...Sau să lăsați numai “Phoenix”-ul?

Nu, nu! Păi atunci ce rost mai avea „Țiganiada”? Spectacolul rezista din punct de vedere artistic. Dar era această situație în care, noi fiind asociați cu “Phoenix”, publicului nu-i venea să creadă că “Phoenix” joaca.

Adică „ei” cântă, eventual. Dar nu. Ei jucau toți, cu Nicu în frunte. Cu G. Raininger, cu Spitzli, cu Ioji, cu textierul, cu Paul Șuvagău... Mai era Roma atunci, respectiv Robert Adler, care la ora actuală este un domn foarte onorabil, este reprezentantul unei firme din Germania în România, la Timișoara. Deci istoria devine curioasă și prin traiectele de viață ale celor care atunci erau „frumoșii nebuni ai marilor orașe”, ca să-l parafrazăm pe Fănuș Neagu.

Dacă se poate, un tablou al „legării artistice” a celor trei părți...

Nu a fost făcută științific, este clar. D. Manolescu avea o viziune de ansamblu, eu lucram cu sectorul „mase” („mase” de actori), Victor Cârclu lucra la detaliu. Deci, doar aparent erau disparate sectoarele – ele erau complementare.

Un portret al omului Victor Cârclu...

Mai greu. Căci era un om foarte închis. Se deschidea foarte greu, numai prietenilor. Deschiderile din vremea aceea erau mai mult la bere, la chefuri. Atunci ne citeam. Era un tip de o mare sensibilitate. Lucru dovedit de altfel și de textele pe care le-a creat el la Phoenix: Canarul, Nebunul cu ochii legați. Texte cu o foarte mare valoare și sensibilitate. Cu foarte multe simboluri. Cine ascultă textele (de exemplu Canarul) astăzi, nu realizează subversivitatea textului în perioada respectivă „Sărman canar/Ți s-a părut/Că zărilor ți s-au închis...” Canarul care sta în colivie... Existau multe subtilități, pe care tinerii din perioada respectivă le savurau. De aceea, foarte multe din textele melodiilor lui Phoenix au cam pregătit revolta din '89. Lucru pe care îl-am spus lui Nicu Covaci, care s-a arătat pe de o parte foarte încântat, iar pe de alta – neîncrăzător la modul „Adică cum?”. Ei, plecați fiind din România, iar textele lor totuși au fost cântate în zilele revoluției de la Timișoara. El, pierzând contactul, nu mai știa că noua generație smulgea de la părinți discurile, casetele... Le ascultau... Țin minte, stăteam pe Aleea Sportivilor, și seară de seară, când veneam mai târziu de la repetiții, de la etajul 10 al unui bloc-turn, pus la maximum, jignitor pentru liniștea nopții, un tânăr (nu am știut și nu știu nici până azi cine era) asculta Phoenix, ca să le între bine în cap tuturor. Și asta se întâmpla înainte de '89 chiar...

Ce trebuia să transmită „Țiganiada”, cu Phoenix-ul inclus?

„Țiganiada” vroia să transmită că suntem o nație de albi, dar că avem un modus-vivendi foarte țigănesc. Totul avea dimensiunea șatrei. Adică: ne făceam că muncim, aștia se făceau că ne plătesc. Toată țara

era mânată de bășcălie, de starea asta de sictir... Asta prinsese Budai-Deleanu și asta vroiam noi să exprimăm. De altfel, asta a și fost liantul dintre Phoenix și teatrul studentesc. Un teatru studentesc (de unul singur – n.r.) nu s-ar fi apucat, căci acolo (în spectacol – n.r.), țin minte, erau și aluzii la zi. Era un spectacol periculos. Cam toate, de altfel, aveau câte o strâmbă la adresa tovarășeilor. Începuse epoca Ceaușescu. Oricum, nu acești indivizi ne deranjau pe noi, aceștia erau capetele răutăților. Politrucii și pupincuriștii ne deranjau pe noi.

Dar era un moment de destindere?

Relativă destindere. În '68 a fost Primăvara de la Praga. Încă nu apăruseră tezele de la Mangalia, Ceaușescu încă nu își băgase cizma în cultura românească. Să zicem că era destindere. Și au existat și între „tovarășii activiști” oameni luminați, care ne-au înțeles, ne-au protejat, nezcând nimic. Pentru că dacă era să existe cenzură serioasă, cred că puține spectacole ar fi scăpat, în frunte cu „Țiganiada”. Acesta nu scăpa în mod sigur. Însa au mai închis ochii, căci era vorba de studenți. Iar cu studenții trebuia să te porți cu mânuși. Fusese '56 la unguri, care era cu revolta studentescă ce a avut răsunet și în România. La Praga iarăși studenții erau în primele rânduri. Deci, ne cam „căutau în coarne”...

Cam în aceeași perioadă a fost și o manifestare studentescă la Timișoara?

Da. Totdeauna Timișoara a dat tonul. Și în '56 și în '68. Fiind un oraș mai vestic, influența occidentală se resimțea mai acut. Că au existat și „agenturile străine” – e adevărat. Dar acestea lucrau în sens pozitiv, adică întru subminarea crusteii comuniste. Este un capitol care trebuie dezvoltat separat, căci au fost niște aspecte foarte interesante (și foarte grele pe de altă parte). Tot timpul trebuia să fim foarte atenți nu doar la dimensiunea artistică a unui spectacol, ci și la „fentele” pe care trebuia să le aplicăm, ca „băieții” să nu se ca era vorba de cutare și de cutare. Foarte puțini se prindeau, totuși. Dar marea majoritate, dacă nu foloseai cuvinte anticomuniste, antiguvernamentale, te lăsau, însă substanța era clar „anti”.

Mă gândesc că era un moment de destindere, totuși, dacă era un pic mai mult „strâns șurubul” ar fi devenit „Țiganiada” un spectacol sinucigaș... Au fost, totuși, comentarii după?

Da. Dar numai pozitive. Căci era o chestie curioasă. Dacă cu orice chestie subversivă reușeai să ieși la suprafață, adică să "driblezi" cenzura, poporul te îmbrățișa și se crea un curent favorabil. Totul era să ajungi la suprafață. Adică, din punct de vedere spectralar, însemna să ajungi să-l reprezinți. Foarte multe lucruri mureau în fașă, adică... mulți își justificau lenea prin „nu pot să fac spectacolul acesta, că mă arestează” sau „îmi interzice”. Dacă aveai tenacitatea să duci la bun sfârșit un spectacol, un roman, o pictură, orice... se crea o oază de solidaritate extraordinară.

DE "Țiganiada, mit der Rockband Phoenix, hat ein großer Boom in der Epoche gemacht"

Was musste „Țiganiada”, mit dem Phoenix einbezogen, vermitteln?

„Țiganiada” wollte vermitteln, dass wir ein weißer Volksstamm sind aber, dass wir einen sehr zigeunerischen Modus Vivendi haben. Alles hatte das Ausmaß des Zigeunerlagers. Das heißt: Wir taten so als ob wir arbeiten würden, diese als ob sie uns bezahlen würden. Das ganze Land war vom Gespött, von dieser Spottstimmung getrieben... Das empfing Budai-Deleanu und das wollten wir ausdrücken. Übrigens, das war auch das Bindemittel zwischen Phoenix und das Studententheater. Ein Studententheater (im Alleingang) hätte sich nicht an die Arbeit gemacht, denn dort (in der Vorstellung), erinnere ich mich, waren auch Anspielungen auf den Tag. Es war eine gefährliche Vorstellung. Etwa alle, übrigens, hatten je eine auf Genossen gerichtete Schikane. Die Ceaușescu-Epoche begann. Wie auch immer, nicht diese Individuen störten uns, diese waren die Urheber der Abscheulichkeiten. Die politischen Leitfaden und Schmeichler störten uns.

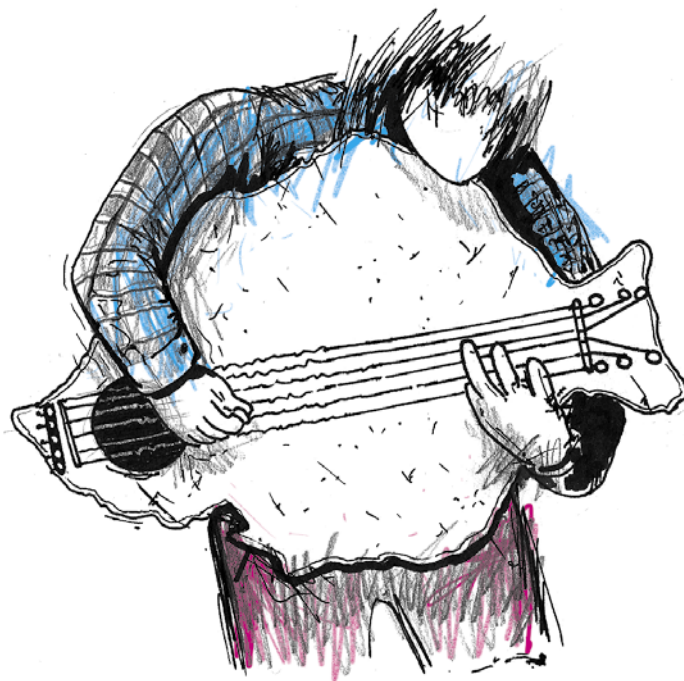
HU Țiganiada, a Phoenix rock csapattal, a korszak egy nagy boomját jelentette.

Mit kellett közölnön a Phoenix-el együtt készített "Țiganiada" ?

A "Țiganiada" azt szerette volna kimutatni, hogy bár egy fehér nemzet vagyunk, de mégis, nagyon csigányos modus-vivendivel. Mindennek sátra méretei voltak. Valahogy így: mi úgy tettünk, hogy dolgozunk, ők pedig, mintha fizetnének. Az egész ország ebben a

csúf és undorott állapotban működött...

Ezt fogalmazta meg Budai Deleanu, és ezt akartuk mi is kifejezni. Egyébként ez volt a kötőanyag a Phoenix és a diákszínház között. Egy diákszínház (egyedül-szerk. megj.) nem fogott volna bele ilyesmibe, mert ott, (a színdarabban-szerk. megj.) emlékszem, napi célzások voltak. Egy veszélyes előadás volt. Ennek ellenére, volt egy-egy célzás az elvtársak számára. Elkezdődött a Ceaușescu korszak. Akárhogy is, nem ezek az egyének zavartak minket, ezek csak az utálatosságok szerzői voltak. A fizetett politikai progagandisták és a hízelgő, talpnyalók zavartak minket.

EN The Gipsy Story - Interview with Lelu Bihoi

The presence of the famous Phoenix rock band in the Thespis student performance The Gipsy Story led a lot of fans all over the country mistake the performance for a concert during the 60s. The lyrics of the band were like a breath of fresh air due to its subtle lyrics full of metaphors speaking against the communist regime. Famous leader of Thespis student theater group, actor, director and animator Lelu Bihoi, remembers some of the most important achievements of this group considered a constant danger for the communist regime

1987

Arhiva din... coșul de rufe

Cât despre arhiva unui teatru, ea reprezintă imaginea, imposibil de trecut, a secretarului sau secretarilor literari ai unui teatru. În spatele ușilor închise, nevăzut de nimeni, cel mai adesea neapreciat și nelăudat de nimeni, secretarul literar își consumă sute și sute de ore, într-o trudă greu de evaluat de către cei care nu au făcut-o niciodată. (...) Arhiva (Teatrului Național Timișoara, n.red.), cu tot ceea ce înseamnă ea, sute de afișe, programe, tot felul de hârtii, unele neimportante, strânse totuși, a fost, până în 1987, mutată de 4 ori dintr-o parte în alta în coșuri de rufe. (...)

Am realizat cu spaimă, cu uluire și strângere de inimă că teatrul meu nu va avea istorie, nu are istorie, dacă "cineva" nu va avea grijă de arhiva lui artistică. (...) Când am aranjat arhiva, într-un plic de hârtie tras la mașină pe margini de fostul tapițer al teatrului, Müller, am găsit cu uluire fotografiile colegilor actori făcute cu mai bine de un sfert de secol în urmă.

Fusce interdum dictum justo, commodo aliquet eros bibendum a. Nunc in tortor vitae justo aliquet rhoncus. Curabitur hendrerit augue lacus, eget auctor quam pulvinar sit amet. Nam est elit, mollis et mollis eget, congue sed tortor. Vestibulum pellentesque odio vitae lectus venenatis, et elementum dui cursus. Maecenas id mauris nunc. Quisque rhoncus dapibus nulla, eu lobortis ante varius eu. Nam sed eros vehicula, suscipit libero quis, tincidunt ligula. Phasellus hendrerit mattis mi quis tincidunt.

Cât de frumoși erau, Doamne!

(Mariana Voicu, secretar literar Teatrul Național Timișoara)

DE Das Archiv aus ... dem Wäschekorb

Hinter den geschlossenen Türen, zu Allen unsichtbar, zumeist unbeachtet und von Keinem beklatscht, verbraucht der literarische Sekretär hunderte und hunderte von Stunden, in einer, von denen es niemals gemacht haben, schwer auszuwerteten Mühsal. (...) mit alles was sie bedeutet, hunderte von Plakaten, Programme, allerlei Papiere, einige unwichtig, trotzdem gesammelt, war bis 1987, 4 Mal von einer Seite auf die andere in Wäschekörbe verlegt. (...)

Ich habe mit Schrecken, Erstaunen und mit dem Herzen bis zum Hals schlagend, festgestellt, dass mein Theater keine Geschichte haben wird, keine Geschichte hat, wenn „jemand“ auf dessen künstlerischen Archiv nicht aufpassen wird.

(Mariana Voicu, literarischer Sekretär Nationaltheater Temeswar)

HU Arhívum....a ruháskosárból

A színházi arhívumról annyit, hogy, a legjobban jelképezi, és ezt nehezen lehet hamisítani, a színházi irodalmi titkár, titkárok személyét. Zárt ajtók mögött, észrevétlenül és legtöbbször elismerés és senki dicsérete nélkül, az irodalmi titkár, százezer óráat tölt el, nehezen felmérhető erőfeszítéssel, azok számára, akik ilyen feladatot soha sem végeztek. (...) az arhívum, (Temesvári Állami Színház - szerk. megj.), tucatnyi plakátok, programfüzetek, mindenféle papírok, egyesek teljesen értéktelenek, mégis összegyűjtve, egészen 1987-ig, 4-szer volt innen-oda ragdosva, ruháskosarban.

Félelemmel, csodálkozva és szívszorogató érzéssel döböntem rá, hogy a színházamnak nem lesz történelme, nincsen történelme, hacsak "valaki" majd nem ügyel a

művészi arhívumra. Amikor rendet raktam az arhívumban, rátaláltam, egy papírborítékra, amit Müller úr, a színház volt kárpítósa húzott át gépen, amelyben, ezelőtt fél évszázaddal ezelőtt készített színész kollegák fényképeit találtam.

Istenem, de szépek voltak!

(Mariana Voicu, irodalmi titkár, Temesvári Állami Színház)

EN The Archive in the Laundry Baskets

Until 1987, the archive of the National Theater in Timișoara was relocated 4 times, carried each time in laundry baskets, remembers Mariana Voicu, the literary secretary of the theater.

1962

PE DRUMUL CULTURII

*de Maria Bodnar**președinta Comitetului regional al femeilor Banat*

Ca în orice gară mare, în gara Timișoarei este întotdeauna forfotă și o vie activitate. Ceva nou s-a ivit totuși aci de la o vreme încoace. În fiecare duminică dimineața, din trenurile care vin de la Orșova, de la Arad sau Sînnicolau Mare coboară grupuri de femei, fie în rochii moderne, fie în pitorescul port din satele de munte. Aduc cu ele, aceste călătore, aerul sărbătoros și plin de voie bună al întâlnirilor între prieteni. Vin din toate părțile regiunii să-și petreacă împreună ziua de odihnă în Timișoara, în cadrul acțiunilor culturale.

Programul întâlnirilor e bogat: plimbări în oraș, vizitarea Muzeului Banatului, vizionarea unor spectacole de teatru, operă, operetă; unele vor să vadă împreună „Mama“, „Poveste din Irkuțk“ sau „Tînăra Gardă“, altele vor să asculte opereta „Vînt de libertate“ sau să vadă un film bun.

Comitetele și comisiile femeilor din regiunea Banat se străduiesc și găsesc mereu noi forme variate, atrăgătoare pentru desfășurarea unei munci susținute de educare.

Alte grupe de gospodine sau colectiviste din Banat organizează excursii la București sau pe Valea Prahovei, la Doftana sau pe litoral. Și cînd se întorc acasă, excursionistele vorbesc la stațiile de radioamplificare despre cele văzute în călătoria lor, așa cum au vorbit Aurelia Boiboreanu și Sofia Rudniac, gospodine din orașul Timișoara, Maria Chica, din satul Chizătău, raionul Lugoj, și altele.

Datorită atenției ce se acordă muncii culturale, în satele regiunii Banat tot mai multe dintre femeile care erau pînă mai ieri analfabete termină acum ciclul de 8 clase elementare. Multe gospodine din cartierele orașelor Timișoara, Arad, Reșița, Lugoj urmează cursurile lectoratelor, unde se predau cunoștințe de biologie, medicină și literatură, iar zeci de mii de femei din comune și sate audiază conferințe cu teme pedagogice, medicale sau științifice, despre cucerirea spațiului cosmic, despre cercetările și descoperirile oamenilor de știință în toate domeniile de activitate.

Iată cîteva cifre edificatoare din anul trecut: zeci de mii de femei au frecventat 7.500 cercuri de citit, care au funcționat în orașele și satele regiunii. Bibliotecile de casă din cartierele orașelor, din comune și sate numără

mii de cititoare. Femeile ascultă conferințe despre scriitorii romîni clasici și contemporani. În cadrul serilor literare și al recenziilor s-au prezentat femeilor cele mai noi opere ale scriitorilor contemporani; multe collectiviste au urmat cursurile agrozootehnice, avicole, cursurile de mulgătoare.

Toate aceste realizări nu ar fi putut fi obținute fără sprijinul neprecupețit al unui larg activ voluntar. Antrenate de comitetul regional al femeilor, precum și de comitetele raionale și orășenești, sute de intelectuale din orașele și satele regiunii Banat au sprijinit munca cultural-educativă în rîndurile maselor de femei. O contribuție deosebită au adus-o învățătoarele și profesorele care au sprijinit activitatea cercurilor de citit și bibliotecilor de casă, au expus conferințe și au organizat recenzii, seri literare, lectorate cu părinții. Printre ele s-au evidențiat tovarășele Ecaterina Uzon, Maria Munteanu, Tatiana Groza, Maria Cărăbuș și altele.

Conferințele, sfaturile sau convorbirile pe teme medicale ținute de doctorițele E. Negoiescu, Lili Rozenvald, Paula Gheorghiu și de alte cadre sanitare în orașele și satele regiunii au contribuit, alături de acțiunile întreprinse de organele de stat, la o susținută muncă de educare sanitară a mamelor în spiritul prevenirii și tratării la timp a bolilor.

Numeroase femei: judecători, procurori, avocați au expus conferințe despre situația juridică a femeii în lumina noului Cod al familiei. Trebuie subliniat că în toate acțiunile întreprinse s-au folosit cadre cu înaltă pregătire — îndeosebi femei —, care nu și-au precupețit timpul, uneori deplasîndu-se în comune și sate depărtate de orașul de reședință.

Desigur că munca educativ-culturală în rîndul femeilor a contribuit și ea la succesele pe care oamenii muncii din regiunea Banat le obțin în industrie, agricultură, în cultură și artă, în educație și ocrotirea sănătății.

Ele ne îndeamnă să pășim în viitor spre noi și noi realizări, care să ridice nivelul de cultură și educație cetățenească al femeilor din regiunea noastră, mobilizîndu-le la lupta întregului popor pentru socialism și pace.

(Articol din Almanahul Femeii 1962, editat de Consiliul Național al

Femeilor din Republica Populară Romînă)

Spaturi

Teatru

Voie bună

DE Auf dem Weg zur Kultur

In einem Artikel vom Jahre 1962 im Almanach der Frau, wird beschrieben, dass die Frauen im Banat sich mehr und mehr für Kultur interessierten und die Zahl der Analphabeten mittels freiwilliger Arbeit verringert wurde.

EN On the Road to Culture

An article from the 1962 Woman's Almanac describes how the women in Banat were increasingly interested in culture and the level of illiteracy in the area decreased due to voluntary work. Examples of particular theater performances a woman could see in Timișoara in that particular year are included. This is an eloquent piece of propaganda, the type of article one could read in all publications available in Popular Republic of Romania in the 60s.

HU A kultúra útján

A temesvári állomáson mindig nagy a nyüzsgés. Minden vasárnap reggel nők csoportjai szállnak le a vonatokról, modern ruhákba öltözve, vagy festői, a hegyekbeli falvak népi viseletében. A régió minden részéről gyűlnek össze azért, hogy Temesváron tölthessék pihenőnapjukat kulturális rendezvények keretein belül. (...) A találkozó programja igen gazdag: városi séták, A Bánsági Múzeum látogatása, egy-egy színházi, opera, operett előadás megtekintése; A kulturális munkára fordított figyelemnek köszönhetően, a bánsági falvakban, egyre több olyan nő, aki a mai napig analfabéta volt, most az elemi 8 osztály ciklusát végezi. Ők arra bízgatnak, hogy újabb és újabb teljesítmények elé nézzünk, ami a régió női polgárai általános kultúrája és oktatási szintjét növeli, a népet, szocializmus és béke iránti harcra buzdítja.

Cursuri avicole

Cursuri literare.

Rochii Moderne

Radio amplificatoare.

Cursuri de murgătoare.

Opera

1988

Prolog după Actul V

de Ovidiu Mihăiță

Prima dată am văzut teatru cu urechile la radio. Nevăzând ce făceau vocile pe care le auzeam, mi le imaginam. Cel mai mult îmi plăceau chiotele poporului, strigătele figurației, vociferările din spate, murmurul, freamătul & sunetele de tot felul, o căruță, un cocoș, o țată, o birjă, o pagină dată.

Pe urmă am văzut teatru la televizorul "Diamant" din sufragerie, ca unic spectator privilegiat. Oglinda de scenă era ecranul bombat, lumea în culori era alb-negru, mustățile erau desenate, iar perucile parcă stăteau cam strâmb. Cucoanele zbierau, iar domnii vorbeau scrâșnit printre dinți despre probleme importante. Toți aveau nume ciudate & veneau din alte lumi. Desenele animate păreau mai serioase, dar seara nici vorbă de așa ceva. Of.

De-abia a treia oară am văzut teatru la teatru, de fapt la operă, în centrul orașului, într-o clădire diametral opusă cu catedrala, unde oameni îmbrăcați frumos, cât de frumos puteau, participau la un alt fel de slujbă, la un alt fel de catedrală. Era anul 1988, aveam aproape 7 ani jumate neîmpliniți, purtam plete, iar eroii mei erau Gustav, Pantera Roz & Beatles, care aveau freză ca a mea. (vezi foto) Chica, pleata sau barba erau un semn că ceva nu e bine cu tine, dar asta aveam să aflui ceva mai târziu, când deja mă gândeam să îmi fac creastă.

Așadar, mama ne-a dus pe mine & pe sora mea să ne arate ce e ăla teatru. Caietul program păstrat de mama în cutia cu etichete de ciocolăți & vederi din Germania confirmă că nimeriserăm la "Regele Lear". Se invocau tempeste, se suferea, se murea frumos, se ațipea, se tot, ca la teatru. Unii actori ce erau străjeri aveau să îmi devină mai târziu profesori...

Chiar dacă au trecut decenii de atunci îmi amintesc imperfect de omul cu părul alb de la intrare, doamnele cu halat care ne luau pardesiurile, deschiderea cortinei, tronul regelui & cam atât. Asta fiindcă tot spectacolul m-am minunat la desenele de pe tavan, la ornamentele aurite, la loje, la cupolă, la reflectoare, la candelabru, la cuvintele latinești scrise deasupra scenei, oare ce vroiau să spună, cine trăgea cortina, cine șoptea de după cortină, cine erau ăia pictați, zei sau regi? Zei nu aveau cum să erau dincolo la catedrală, regii erau acolo pe scenă, de ce strigă ăla? De ce se moare? De ce

e gălăgie? De unde are ăla o coroană de aur? O fi aur adevărat? E falsă zice soră-mea. De ce am venit? De ăia zice maică-mea. De ce mai stăm? Hai mami, să plecăm! Shhhh, că-i teatru. Heblu.

2018

Mă uit la ceas, este ora 07:50, tocmai am încheiat un mini-turneu prin Ucraina, Moldova & Transilvania. Ieri la spectacol, (zi de referendum), o familie compusă din mamă, tată & un băiețel întârzie tradițional. Întreb prietenește dacă e din cauză de vot, se răspunde ștregărește cu un zâmbet complice că nici vorbă, au venit să scape de porcăriile de la TV. Capul familiei se apropie de mine & mă întreabă dacă trebuie bilet & pentru ăla micu... mă uit la el, are un început de plete, dau din cap în șoaptă că nu. Da' e ok să între? întreabă îngrijorat-precaută mama. Se înjură de câteva ori de toți dumnezeii, se vorbește de politică, de bani, ce mai, toate alea, îmi zic în gând & dau din cap către mămică să stea liniștită, totul e în regulă, ba mai mult, închid & ochii a om înțelept care chiar știe ce spune. Hai, dragă că oricum aude toate alea la școală, îi spune el ei chiar când pe lângă noi trece spre scenă Ionuț îmbrăcat în negru, cagulă, cască, scut, baston...ăla mic se miră de ca & cum ar fi văzut un erou, tatăl spune către mamă la ureche că-s ăia cu jandarmii, cu duba, n-o fi bai, ea aprobă aproape convinsă dar nesigură, haideți că începe zic & le dau un fel de avânt către ultimul rând al grădinii în care jucăm. Pe pereții grădinii nu sunt pictați zei, tavan de care să atârne candelabre nu există, de cortină nici nu poate fi vorba, lumini nici atât, jucăm la lumina soarelui... oare la ce se gândește ăla micu mă întreb, oare are la ce se mira, are ce asculta, ce privi?

Spre final mă fofilez pe lângă public doar-doar văd vreo nevăzută. Ăl mic al meu huiduie & aplaudă în același timp. Zâmbesc mustăcînd.

La ieșire stau pe unde e aglomerația mai mare să prind vreun gând de final. Mai bine c-am venit, dă-i dre-cu cu votu' lor, zice mama. Asta era tot ce îmi doream să aud. Teatrul făcea parte din normalitate & avea sens să vii. Pentru mine a devenit un mod de viață, pentru cel mic nu știu dacă va însemna ceva, dar pentru acea familie în acea zi de ieri era totul.

Ca pentru mine, sora mea & mama în anii '80 la Lear, când mergeam la teatru ca să fim împreună, om cu om, fără intruși din exterior, ca la o ședință mare de familie în care avem ceva de rezolvat, noi între noi, ca oamenii. La fel cum încearcă Lear să o facă cu fiicele lui în toate actele.

Teatrul încă e un scut pentru noi, încă îl folosim așa.

DE Vorspiel nach dem V. Akt

1988 Das erste Mal habe ich Theater mit den Ohren im Radio gesehen. (...) Nachher habe ich Theater im „Diamant“ Fernseher im Wohnzimmer, als einziger privilegierter Zuschauer gesehen. (...) Erst das dritte Mal habe ich Theater im Theater gesehen, im Stadtzentrum, wo schön gekleidete Menschen, so schön sie nur konnten, bei einer anderen Art von Messe mitmachen. Es war das Jahr 1988, ich war 7 Jahre, fast, alt, trug lange Haare und meine Helden waren Gustav, der rosarote Panther und die Beatles, die eine Frisur wie ich trugen. (...) Wir gerieten beim „König Lear“. Warum sind wir gekommen? Deswegen sagt meine Mutter. Warum bleiben wir noch? Komm Mutti, lass uns gehen! Pssst, weil es Theater ist. Licht aus.

2018 Gerade haben wir eine Minitournee vollendet. Gestern bei der Aufführung, (Tag des Volksabstimmungs), eine Familie bestehend aus Mutter, Vater und ein Jünglein verspäten, traditionell. Der Kopf der Familie kommt an mich heran und fragt mich ob man ein Ticket auch für den Kleinen braucht... Aber ist es ok, dass er hereingeht? fragt besorgt- achtsam die Mutter. Man flucht ein paar Male all den Göttern, man spricht über Politik, Geld, was soll's, über alles Drum und Dran, denk ich für mich und nicke der Mütterchen zu beruhigt zu sein, alles sei in Ordnung, mehr als das, ich schließe auch, als weiser Mensch, der auch weiß was er sagt, die Augen zu. Gegen Ende schleiche ich mich dem Publikum heran bloß nur etwas unübliches zu sehen. Der Kleine buht aus und klatscht in der selben Zeit.

Ich schmunzle.

Besser, dass wir gekommen sind, fahr sie zur Hölle, sagt die Mutter. Das ist Alles was ich hören wollte. Das Theater war Teil der Normalität und es hatte einen Sinn zu kommen. Für mich ist es eine Lebensart geworden, für den Kleinen weiß ich nicht ob es etwas bedeuten wird, aber für jene Familie an diesem Tag bedeutete es alles.

Wie für mich, meine Schwester und Mutter in den Achtzigerjahre bei Lear, als wir, um zusammen zu sein, ins Theater gingen, Menschen mit Menschen, ohne Eindringlinge von außen, wie bei einer großen Familiensitzung, bei der wir etwas zu erledigen haben, wir unter uns, wie die Menschen.

Das Theater ist noch ein Schild für uns, noch verwenden wir ihn als solchen.

HU Prológus az V. aktus után

1988 Először színházat a füleimmel néztem, a rádióban. (...) Azután, kiváltságosan, a nappaliban a „Diamant” televízió keresztül, néztem színházat, mint egyedüli néző. (...) Színházat, valóban a színházban a csak harmadik alkalommal néztem, a város központjában, ahol az emberek, szépen felöltözve, amennyire szépen csak tehették, egy másféle misén vettek részt. 1988 volt, betöltetlen 7 és fél éves voltam, hosszú hajam volt, példaképeim pedig Gustáv, A Rózsaszín Párduc és a Beatles voltak, akiknek ugyanolyan frizurájuk volt, mint nekem. (...) A Lear királyt fogtuk ki. Miért jöttünk? Azért, mondta anyám. Mennyit ülünk még? Gyere, mámi, menjünk már! Psszt, színházban vagyunk. Sötét.

2018 Éppen egy mini-turnét fejeztünk be. Tegnap az előadáson (a referendum napján), egy anyukából, apukából & kislányból álló család, hagyományosan késik. A családfő megközelít & megkérdi, hogy a kicsinek is kelle-e jegy... De, ok, hogy bemenjen? - Kérdezi aggódó-óvatosan az anyuka. Egy párszor káromkodnak, mint a kocsisok, politikáról, pénzről, mi a fene, mindenről beszélnek, mondom magamnak miközben jóváhagyóan az anyuka fele bólintok, mitöbb becsukom a szemem is, mint egy bölcs, aki tudja mit beszél. Az előadás vége fele a nézők mellé bújok, hátha látok valami eddig látatlant. Hát a fiam, az kajabál & tapsol is egyidőben. Bajszom alatt mosolygok.

Jobb is, hogy jöttünk, egy meg őket a fene, a szavazatukkal együtt, mondja az anyuka. Ez volt minden, amit hallani akartam. A színház a normalitásnak a része volt & volt lényege annak, hogy gyere. Számomra, életmóddá vált, a fiúnak nem tudom, hogy jelenteni fog-e valamit, de annak a családnak, azon a tegnapi napi, a mindent jelentette.

Mint ahogy nekem, anyukámnak & húgomnak a 80-as években a Lear, amikor azért mentünk színházba, hogy együtt legyünk, ember emberrel, kívülálló betolakodók nélkül, mint egy nagy családi gyűlés, ahol valami elintéznivalónk van, egymásközt, mint emberek.

A színház még mindig egy pajsz számunkra. Még mindig annak használjuk.

EN Prologue after act V

Photo snap: King Lear opening night at the National Theater in Timișoara, the first night in a theater for a young boy. Just as the theater was a hideaway in actor Ovidiu Mihăiță's childhood, back in 1988, so it was for another family with a young boy during the referendum in Romania, October 2018. History is manifesting itself in cycles.